

קהילת בשבילי אורייתא - ווארקא

לז"נ הגה"צ רבי שמחה בונם ליברמן זצ"ל

והרבנית הצדיקת חוה שאשא מווארקא

בראשות: הרב יצחק מאיר ליברמן שליט"א

הלכה ומנהג

פורים

פורים משולש

קובץ קמ"ו

אדר תשפ"א

יו"ל ע"י:

קהילת

בשבילי אורייתא - ווארקא

בראשות:

הרב יצחק מאיר ליברמן שליט"א

רחוב אמרי ברוך 1א

בני ברק

ישראל

Kehilas

Bishviley Orayso - Vurke

1a Imrei Baruch st

Bnei Brak

Israel

bishvileyorayso@gmail.com

כל הזכויות שמורות:

אדר תשפ"א

תוכן העניינים

זכר סגול צירי	שבת שקלים
מסורת אבות	ארבע פרשיות
השמיט כמה מילים	זכרון נתינת מחצית השקל
תענית אסתר	ונשלמה פרים שפתינו
חומר הצום	משמיעים מראש חודש
טעמים לצום	יוצרות
שם התענית	פיוטים במוסף
צום אסתר	קריאת התורה
חלשים	ראש חודש בשבת
צם יצטער בפורים	כשיש ספר תורה אחד
חתן	מפטיר שקלים
רחיצה	הפטרה
נישואין	העולה למפטיר
נגינה	קטן במפטיר
תפילת שחרית	תשלומין לשבת הבא
תפילת מנחה	שכחו לקרוא
נשיאת כפיים	נזכרו מיד
אבינו מלכינו	נזכרו אחרי ברכת הפטרה
למנוצח על איילת	השלמה במנחה
לימוד שיעור	חובה מדרבנן לשמוע
מחצית השקל	הזכרת נשמות
זכר למחצית	אב הרחמים
כסף חולין	שנים מקרא בד' פרשיות
מה נותנים למחצית השקל	משנכנס אדר מרבין בשמחה
איזה סוג מטבע נותנים	ימי ניסים לישראל
מטבע מכסף	תליות טבלאות
כמה מטבעות נותנים	הגדרת ריבוי שמחה
מתי נותנים מחצית השקל	
בתענית לפני מנחה	שבת זכור
אחרי מנחה	מצות זכירת עמלק
בפורים שחרית	פרשת זכור דאורייתא
מי נותן מחצה"ש	קריאה מתוך הספר
נשים	קריאה בשבת שלפני פורים
קטנים	יוצרות
למי נותנים מחצה"ש	קריאת התורה ומפטיר
	ס"ת המדוייק
ליל פורים	קריאה במנחה
בגדי שבת	קריאה ביחידי
טעימה לפני קריאת מגילה	נשים בשמיעת פרשת זכור
חלש	קריאה לנשים

יין וחלות
ברכת היין
לחם משנה
ברכת המוציא
אחד מוציא כולם
על הניסים בברכת המזון
על הניסים אחרי פורים מוקפין

פורים משולש
מחצית השקל
מגילה, מתנות לאביונים
קריאה ביחיד
קריאה בעשרה
בגדי שבת, סעודה
על הניסים – קריאת התורה
קצת סעודה
שואלין ודורשין
סעודה ומשלוח מנות
מוקף הנוסע לעיר פרוז לשבת

אמרות קודש

תפילת ערבית
קדיש תתקבל
ואתה קדוש
הכרזת על הניסים
שכח הזכרת על הניסים
סעודה בליל פורים

סעודת פורים בערב שבת

סעודה לפני חצות
המשך לאחר חצות
סעודת שבת לפורים
פורס מפה
סעודה בערב שבת שחל בט"ו
פת בסעודת פורים

פורס מפה ומקדש

מנחה לפני הסעודה
סעודת פורים
קבלת שבת
תפילת ערבית
תוספת שבת
הפסק כשיעור שביעה
הכנת שולחן לקידוש

לעילוי נשמת

איש היקר והמיוחד שבאנשים, רודף צדקה וחסד, מוקיר רבנו
ותלמידיהונו, פיזר נתן לאביונים, מעורר לבבות בתפילותיו,
אהוב ונחמד על הבריות, טוב לב, עניו ושפל רוח, נזדכך ביסורין

הרה"ח ר' **חיים בער ירמיהו ליברמן** ז"ל

בן אדאמו"ר הגה"צ רבי שמחה בונם ליברמן זצוק"ל

שנלב"ע בשבת קודש פ' "ואתה תצוה" וגו' "ויקחו אליך" וגו'
ט' באדר תשע"ח
ת.נ.צ.ב.ה.

שבת שקלים

ארבע פרשיות

א. חז"ל תקנו לקרות ארבע פרשיות בשנה, והם; פרשת שקלים, פרשת זכור, פרשת פרה ופרשת החדש (משנה מגילה פרק ד'. רמב"ם פרק י"ג מהל' תפילה הל' כ'. טור ושו"ע סימן תרפ"ה סעיף א').

זכרון נתינת מחצית השקל

ב. בשבת שלפני ראש חודש אדר, קוראים בתורה בפרשת שקלים, והוא לזכרון מצות נתינת מחצית השקל שהיו עם ישראל מחויבים לתת ללשכה לקרבן התמיד בכל שנה בחודש ניסן. באחד באדר הסמוך לניסן, היו משמיעים שיביאו שקליהם. משום שאמר קרא, זאת עולת חודש בחודשו לחדשי השנה, אמרה תורה, חדש והבא קרבן מתרומה חדשה. (מגילה כ"ט: ב"י סי' תרפ"ה לבוש שם סעיף א'. ובתפארת ישראל (שקלים פ"א י"ג מ"א) ששלושים יום לפני ראש חודש ניסן, הוא פרק הזמן שנותנים בית דין לכל מי שחייב לשלם ואין לו, שיוכל להכין את הכסף).

ונשלמה פרים שפתינו

ג. אנו משלמין פרים שפתינו בקריאת הפרשה של כי תשא דכתיב ביה ענין השקלים (לבוש שם סעיף ב'. ערוך השולחן סעיף ב'. משנ"ב ס"ק ב').

משמיעים מראש חודש

ד. מדוע מקדימים להשמיע על השקלים מר"ה אדר: ר' לוי בשם ר' שמועון בן לקיש אמר, צפה הקב"ה שהמן הרשע עתיד לשקול כספו על ישראל, אמר מוטב שיקדים כספו של בני לכספו של אותו הרשע לפיכך מקדימים וקורין בפרשת שקלים (מגילה י"ג: ירושלמי מגילה ז'. שבלי הלקט סי' קצ"ג. אורחות חיים. ב"ה סי' תרפ"ה).

ה. אפילו כשחל ראש חודש אדר להיות בערב שבת, מקדימים לקרות פרשת שקלים בשבת שלפניו (מגילה ל. טוש"ע סי' תרפ"ה סעיף ה') ואם חל ראש חודש אדר בשבת, קוראים פרשת שקלים בו ביום (מגילה כ"ט: טוש"ע סי' תרפ"ה סעיף א').

יוצרות

ו. יש נוהגים לומר יוצרות בשחרית בשבת פרשת שקלים (פמ"ג מש"ז סי' תרפ"ה א'. לבוש. משנ"ב ס"ק ב').

פיוטים במוסף

ז. בחזרת הש"ץ של תפילת מוסף יש האומרים פיוטים לפני סוף כל ברכה (פמ"ג מש"ז סי' תרפ"ה ס"א. ליקוטי מהרי"ח. משנ"ב שם ס"ק ב'. באליהו רבה שם ס"ק י"ד שצריך טעם למה לא תיקנו למוסף פ' זכור ופ' פרה).

ויש שלא נהגו לאומרם (בס' שערי רחמים שהגר"א לא היה אומר יוצר של מוסף. חב"ד. בני ספרד. לוח אר"י).

קריאת התורה

ח. לאחר תפילת שחרית, מוציאים שני ספרי תורה, בראשון קוראים שבעה קראים בפרשת השבוע, ומניחים ספר התורה השני אצלה ואומר הש"ץ חצי קדיש ומגביהים וגוללים הס"ת הראשון.

ראש חודש בשבת

ט. כשחל ראש חודש אדר בשבת מוציאין שלשה ספרי תורה, בראשון קוראים בפרשת השבוע, בשני של ראש חודש ובשלישי, קורא מפטיר בפרשת שקלים (מס' מגילה כ"ט: . שו"ע סי' תרפ"ה סעיף א')

כשיש ספר תורה אחד

י. אם יש רק ספר תורה אחד, גם יקראו באותו סדר (ולא נחשוש שמא מכיון שקראו פ' משפטים וצריכים לגלול עד פ' פינחס, אולי כשעובר על פ' כי תשא, שמא יחשב 'לעובר על המצות', כיון שברצוננו לקרוא לפי הסדר שכתוב בגמרא מגילה כ"ט ובשו"ע וגם להפטיר בענייני שקלים, וכ"ה בשערי אפרים שער ח' סעיף ע"ה, בענין קריאה של חנוכה, וראה עוד בשערי אפרים שם סעיף ס"ז)

מפטיר שקלים

יא. בספר תורה השני קוראים למפטיר בפרשת שקלים, שהוא בפרשת כי תשא מתחילת הפרשה עד; "ועשית כיוור נחושת". (מגילה כ"ט: שו"ע סי' תרפ"ה סעיף א'. שערי אפרים שער ז' הלכה פ').

הפטרה

יב. מפטירים במלכים, (ב. פרק י"א) שישם מדובר בענין השקלים (לבוש. משנ"ב). מנהג בני עדות המזרח להתחיל ההפטרה "ויכרות יהודע" (מגילה ל: שו"ע סי' תרפ"ה סעיף א'. אבודרהם. כל בו. ערוך השולחן שם אות ג; זה מנהג הספרדים, וטעמם נ"ל משום דקיי"ל סי' רפ"ד שיש להדר שיהיה בהפטרה כ"א פסוקים, אבל לא היכי דסליק עניינא, ומ"בן שבע שנים" יש רק י"ז פסוקים).

יג. מנהג אשכנז, להתחיל ההפטרה מ"בן שבע שנים יהואש במלכו וגו'" (טור). מהרי"ל. לבוש. ערוך השולחן).

העולה למפטיר

יד. נוהגים בהרבה קהילות שהרב או שאר אדם חשוב עולה למפטיר בארבע הפרשיות

(אליה רבה סי' כ"א. מעשה רב השלם ס"ק קל"ג. ליקוטי מהרי"ח. ימי הפורים פ' ב' סעיף ט).

קטן במפטיר

טו. בכל הארבע פרשיות, ראוי שקטן לא יעלה למפטיר.

(הרמ"א בס"י רפ"ב סעיף ד' מתיר לקטן לקרוא במפטיר. בס' אליה רבה תרפ"ה ס"ק י"ח אוסר. וכן בחידושי רע"א סימן רפ"ב מתשו' פרח שושן, שאין לקרוא לקטן למפטיר בד' פרשיות. עיי"ע משנ"ב רפ"ב ס"ק כ"ג, בה"ל. בשערי אפרים פ"ט שבמקום צורך למנוע מזה וכו' מותר בהפטרות שקלים (חודש).

תשלומין לשבת הבא

טז. אם בטעות לא קראו אחד מארבע פרשיות בשבת, אין לה תשלומין לשבת

הבאה (רעק"א סי' תרפ"ה. שערי אפרים ח' אות צ"ה. משנ"ב ס"ק ב').

בתשו' מוהר"ם שיק (סי' של"ה) כתב שיש לו תשלומין בשבת הבאה, מפני שהשקלים היו נצרכים לתרומה חדשה בחודש ניסן, ועדיין הוא בתוך שלושים.

שכחו לקרוא

יז. אם שכחו הציבור לקרות פרשת שקלים ונזכרו אחרי שכבר קראו למפטיר

כדרך כל שבתות השנה ואח"כ נזכרו, צריך לחזור ולהוציא ס"ת ולקרות הפרשה בברכה לפניה ולאחריה, ויאמר קדיש ויפטיר בלא ברכה. (שערי אפרים ח' אות צ"ב. משנ"ב ס"ק ב').

נזכרו מיד

יח. אם נזכרו מיד אחרי שבירך ברכה אחרונה על התורה, יוציאו ס"ת אחרת

ויניח ליד הראשונה ויאמר קדיש ואח"כ יקרא לעולה אחר שיפטיר מענינו של יום בברכותיה.

נזכרו אחרי ברכת הפטרה

יט. ואם נזכרו אחרי שהתחיל לברך על הפטרה וכבר אמר השם, יגמור הברכה

ויקרא קצת פסוקים מהפטרת השבוע ולא יברך ברכת הפטרה שלאחריה ויוציא ס"ת ויקרא עולה אחד שיקרא הפרשה מעניין היום,

ואחר ברכה אחרונה יאמר קדיש ויגביה הס"ת ויאמר הפטרה בנביאים בלא ברכה לפניה, והברכות שלאחריה יברך (שערי אפרים שער ח' אות צ"ב, צ"ג. משנ"ב ס"ק ב'. כפה"ח ס"ק ז' ח' ט').

השלמה במנחה

כ. יש שכתבו שאפשר להשלים קריאת פ' שקלים, פרה וחודש במנחה, לאחר

הקריאה הרגילה. ובענין פ' זמור ראה להלן סעיף ל'

(וזכור לאברהם ח"א אות ס'. הגר"נ קרליץ. יד בקרה"ת סי' פ"ה ס"ד. בתשו' יוסף אומץ סי' כ"ז שיכול להשלים עד זמן מנחה).

חובה מדרבנן לשמוע

כא. כתב השל"ה (ריש מס' מגילה) שארבע פרשיות, על כולם, חל עליו החיוב

מדרבנן לשמוע קריאתם בתורה, וחמיר יותר מקריאת הפרשיות של כל השנה שחיובן גם כן בציבור.

(קריאה של כל השנה, אם יש עשרה דצייתי, דהיינו החזן ותשעה עמו, אז יש איזה היתר לאחריני לעסוק בתורה. אבל באלו, החיוב מוטל על כל ישראל לשמעם, מקצתם דאורייתא ומקצתם דרבנן). ראה עוד תשו' הר צבי ח"א סי' נ"ח.

הזכרת נשמות

כב. בכל הארבע פרשיות אין מזכירים נשמות ואומרים צדקתך צדק (מהרי"ל. דרכי משה ס"ק א'. משנ"ב ס"ק י"ח).

אב הרחמים

כג. אין אומרים אב הרחמים בד' פרשיות, (דרכי משה ס"ק א' שאין אומרים אה"ר. ובדרך החיים. ערוך השולחן סעיף ט'. משנ"ב שם ס"ק י"ח). ויש שכתבו מנהגם לאומרו (א"ר ס"ק י"ח בשם הגמ"נ שנוהגים לומר אב הרחמים בד' פרשיות. כפה"ח ס"ק ל"ו מס' בגדי ישע).

שנים מקרא בד' פרשיות

כד. אין צריך לקרות שנים מקרא ואחד תרגום, את מה שקוראים בד' פרשיות (ראה שו"ע סי' רפ"ה סעיף ז שאין צריך לקרות פ' יו"ט ובמשנ"ב שם ס"ק י"ח מהמג"א שכבר קראו כל התורה מידי שבת בשבתו. אגרות משה ח"ג סי' מ). הלקט יושר (עמוד קנ"ד) כתב שרבו התרומות הדשן, היה קורא שנים מקרא ואחד תרגום את הד' פרשיות (ראה דברי משה סי' י"ב מס' מים חיים).

משנכנס אדר מרבין בשמחה

כה. אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב, כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה, כך משנכנס אדר מרבין בשמחה. אמר רב פפא הלכך בר ישראל דאית ליה דינא בהדי נכרי לישתמיט מיניה באב דריע מזליה ולימצי נפשיה באדר דבריא מזליה (תענית כ"ט).
וברש"י שם: משנכנס אדר, ימי נסים היו לישראל, פורים ופסח.

תליית טבלאות

כו. מראש חודש אדר, יש הנהגים לתלות טבלאות "משנכנס אדר" (ילקוט אברהם סי' תרפ"ו שתלו הטבלא על מקום אמה על אמה שבבית, שהוא זכר לחורבן).

הגדרת ריבוי שמחה

כז. מהו הגדרת ריבוי שמחה:
א. כל דבר שמרבה שמחה יש מצווה (נימוקי או"ח תרפ"ו בשם שער יששכר. לכן לא הזכירו רמב"ם ושו"ע דתלוי בלב כל אחד. עיי"ע חת"ס סי' ק"ס),
ב. להסיר דאגה ועצב מלבו (גרש"ו אויערבאך). ג. או שתיית רביעית יין כל יום (הקהילות יעקב).

שבת זכור

מצוות זכירת עמלק

כח. כתיב בתורה (דברים כה יז) זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים.

בהסבר מהות מצוות זכירה, ישנם כמה ביאורים:

א. בספר החינוך (מצוה תר"ג ד' ה') מונה שתי מצוות עשה ולא תעשה אחת.
א. לזכור מה שעשה עמלק לישראל בצאתם ממצרים, שהתחיל להתגרות בהם בצאתם ממצרים בטרם נשא גוי וממלכה ידו עליהם וכו'.
ב. למחות זרעו של עמלק ולאבד זכרו מן העולם. ג. שלא נשכח מעשה עמלק שעשה עם אבותינו.

ב. הזכירה הזאת שנספר זאת לבנינו ולדורותינו לומר להם כן עשה לנו הרשע ולכך נצטוינו למחות את שמו. וראה עוד הוס' לרמב"ן בהוס' למנין המצוות לרמב"ם מצווה ז' (רמב"ן סו"פ כי תצא).

ג. הלאו דלא תשכח הוא שלא נשכח שהקב"ה הצילנו מידו ובעבור זה תהיה יראתו על פנינו לבלתי נחטא ובזכות זה יתן לנו כח להנקם ממנו (סמ"ג סימן כ"ג).

ד. במצוות הזכירה ובאיסור השכחה, עלינו לזכור שעמלק בא בגלל שרפו ידיהם של ישראל מן התורה ומן המצוות ולכן יש לזכור זכרון עמלק בכל מצוות עשה ולא תעשה (ספר הרדים).

פרשת זכור דאורייתא

כט. לדעת הרבה פוסקים, הקריאה שבפרשת זכור הוא מדאורייתא.

(תוס' ברכות י"ג. ד"ה בלשון הקדש. שו"ע סימן תרפ"ה סעיף ז'. ב"ח סימן תרפ"ה משמעות הגמ' מגילה י"ז: אש"ר"י פ"ו דברכות. מהר"ל סי' קפ"ב. תרומת הדשן סימן ק"ח. לבוש שם סעיף ב'. חיי אדם כלל קנ"ה סעיף ב'. משנ"ב שם ס"ק י"ד).

קריאה מתוך הספר

ל. למדנו בגמרא (מגילה יח.) דהאי "זכור" היינו באמירה מתוך הספר דווקא, ולא די במה שיקבע זאת בלבד. לכן צריך הבעל קורא לכיין להוציא כל השומעים, וגם השומעים יכוונו לצאת

(ב"ח סי' תרפ"ה: כתיב כתוב זאת זכרון בספר האי זכירה, קריאה היא דכתיב זכור את אשר עשה לך עמלק יכול בלב כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת הלב אמור הא מה אני מקיים זכור בפה (מגילה י"ח.). דרך החיים. חיי אדם כלל קנ"ד. משנ"ב שם ס"ק י"ד. כפה"ח שם ס"ק ל"ג. מנהגי חת"ס. לוח גרימ"ט.)

קריאה בשבת שלפני פורים

לא. פרשה זאת נקראת בשבת שלפני פורים, בכדי לסמכה למועשה המון שהיה מזרע עמלק.
וכדי להקדים זכירת מוחיית עמלק (בקריה"ת פ' זכור) לעשייתה (בפורים), דכתיב, והימים האלה נזכרים ונעשים (אורחות חיים, מהרי"ל. לבוש סי' תרפ"ה סעיף ב'. ט"ז שם. משנ"ב שם ס"ק א').

יוצרות

לב. יש שנוהגים לומר יוצרות בשחרית בפרשת זכור.
(פמ"ג מש"ז סי' תרפ"ה ס"ק א'. ליקוטי מהרי"ח. משנ"ב שם ס"ק ב'. באליהו רבה שם ס"ק י"ד שצריך טעם למה לא תיקנו למוסף פ' זכור ופ' פרה).
ויש שלא נהגו לאומרים (בס' שערי רחמים שהגרא"א לא היה אומר יוצר של מוסף. חב"ד. בני ספרד. לוח אר"י).

קריאת התורה ומפטיר

לג. אחרי תפילת שחרית מוציאים שני ספרי תורה. בראשון קוראים בפרשת השבוע. ומניח הס"ת השני אצלה ואומר חצי קדיש. ומגביה הס"ת הראשון וגוללה.

לד. בספר תורה השני קוראים פרשת (דברים כ"ה י"ז) זכור את אשר עשה לך עמלק וגו'.
מפטירין בשמואל (א' ט"ו) פקדתי את אשר עשה עמלק.
(מגילה ל'. רמב"ם הל' תפילה פ' י"ג הל' ק'. אבודרהם סדר ד' פרישות. טוש"ע סימן תרפ"ה סעיף ב'. לבוש שם. משנ"ב שם ס"ק ו - ח).

ס"ת המדוייק

לה. לקריאת פ' זכור, צריך להוציא את הספר תורה המדוייקת ומוחזק ביותר בכשרות (לקט יושר. שערי אפרים שער ז' הל' פ"ה).

קריאה במנחה

לו. אם לא קראו פ' זכור, יש הסוברים שניתן לקרותו בשבת במנחה (משמעות פשטות דברי השערי אפרים במשנ"ב תרפ"ה ב'. זכור לאברהם ח"א אות ס'. והגר"ג קרליין. בתשו' שבט הלוי (ח"ד סי' ע"א), שלציבור קבוע יש להניח לשמוע במנחה בלי ברכה, אבל ליחידים, אין לקרוא במנחה, ויצאו יי"ח בקריאה של פורים)

ויש שכתבו שאין להשלים קריאתו במנחה
(בתשו' יוסף אומץ (סי' כ"ה) שניתן להשלים רק עד זמן מנחה. קנין תורה (ח"ז סי' ג'). שהרמב"ם פ' י"ג הל' כ"ב כתב שיש להוציא ס"ת אחר)

קריאה ביחודי

לז. מי שאינו יכול להגיע לבית הכנסת לשמוע קריאת הפרשה, כגון חולה, יקרא את הפרשה (דברים, כי תצא) בתוך חומש מודפס. (בדרכי משה סימן תרפ"ה ס"ק א כתב בשם מהר"ש שיאמרו **בניגון ובטעמים** מתוך הספר. משנ"ב (שם ס"ק י"ז י"ח). כפה"ח ס"ק ל"ה; אם אין להם ס"ת יקראו אותם בחומש של דפוס). כתב השל"ה (ריש מס' מגילה) שפרשת זכור מצוה מן התורה על כל יחיד ויחיד, ואינה חובת ציבור בלבד, לכן כל יחיד גם אם אין לו ס"ת מחוייב לקרוא בפרשה מתוך החומש (תשו' בנין שלמה סי' נ"ד)

נשים בשמיעת פרשת זכור

לח. ישנם פוסקים הסוברים שנשים חייבות בשמיעת פרשת זכור (מנחת חינוך מצוה תר"ג דמלחמת מצוה יוצאת גם כלה מחופתה (סוטה מ"ד:). נחל אשכול סי' י הערה א'. בנין ציון ח"ב סימן ח', בשם רבו רבי נתן אדלר, שלא נחשב למצות עשה שהזמן גרמא, שאין קפידא מעיקר הדין באיזה זמן לקרות הפרשה. תשו' מנחת אלעזר ח"ב סי' א'. דרכי חיים ושלום אות' תתל"ה. תשו' מהר"ל דיסקין מדברי סופרים לכו"ע חייבות).

ויש הסוברים שנשים אינן חייבות (ספר החינוך מצוה תר"ג מצוה בזכרים דוקא כי להם לעשות מלחמה. אבני נזר סי' תק"ט, דהוי מ"ע שהז"ג דלהמית עמלק אינו דוחה שבת. תורת חסד סי' ל"ז, במדינת פולין לא נהגו הנשים לילך לביהכ"נ לשמוע קריאת פ' זכור וכו'. ערוגת הבושם סי' ר"ה. התעוררות תשובה ח"א סי' ה'. תשו' דברי חיים ח"ב סי' י"ד. כפה"ח תרפ"ה אות' כ"ט, לשמוע זכור פטורות, לזכור מעשה עמלק חייבות. הנהגות חזו"א עמוד קי"ד, אין הנשים צריכות לשמוע פרשת זכור. מבית לוי).

ולכן, אם באפשרותה, תשתדל להגיע לבית הכנסת לשמוע. ואם לאו, אינה חייבת (ויכולה לקרוא לעצמה מתוך חומש, תשו' והנהגות ח"ב סי' שד"מ).

קריאה לנשים

לט. יש מקומות שקוראים במיוחד עבור נשים, בזמן שיכולות לבוא לביהכ"נ (תשו' מנחת יצחק ח"ט סי' ס"ח) אבל לא כדאי לחדש מנהג כזה במקום חדש (תשו' מנה"י. קנין תורה ח"ז סי' נ"ג). וכתב שבט הלוי, אין להוציא ס"ת לקרוא עבור נשים, גם כשיש מניין אנשים, ובודאי שאין לקרוא בלי מניין (מבית לוי מ"ב י"א).

זכר סגול - צירי

מ. יש דיעות אם הקריאה הנכונה לקרות "זכר עמלק", הינו בצירי תחת הז', או בסגול, לכן מהנכון שהקורא יקרא שניהם. (מעשה רב ס"ק קל"ד. קצות השולחן פ"ד סי' כ"ב. משנ"ב סי' תרפ"ה ס"ק י"ח. הוספות שו"ע הגרש"ז מנהגי פורים, בפ' זכור להקדים זכר בצירי ואח"כ זכר בסגול, ובקריאת פורים (ובשלח) להקדים זכר בסגול, ואח"כ בצירי. ובק' מבית לוי קו"ט י"ו).

מסורת אבות

מא. לכתחילה ראוי לשמוע פרישת זכור מבעל קורא שמבטא את הקריאה בנוסח מסורת אבותיו (מקראי קודש פורים סי' ז: תשובה"ג ח"א סי' קנ"ד).

אבל גם אם שמע במבטא אחר, יוצא ידי חובתו (תשו' אגרות משה (או"ח ח"ג סי' ה:). הליכות שלמה פי"ח).

השמיט כמה מילים

מב. לכתחילה ישמע כל מיילה מפרשת זכור, אבל אם לא שמע כמה תיבות, כל ששמע עיקר הענין, יצא (הליכות שלמה פי"ח).

תענית אסתר

תענית אסתר

מג. ביום י"ג באדר הוא תענית אסתר

(רבינו תם כתב אסמכתא לתענית זו מוגמ' מגילה ב. י"ג זמן קהילה לכל היא, שהכל מתאספין לתענית אסתר וכו' לומר סליחות ותחנונים לפי שבו נקהלו לעמוד על נפשם והיו צריכין רחמים, וכן מצינו במשה רבינו שעשה תענית כשנלחם בעמלק וכו'. וכ"ה בשאילתות פ' ויקהל. אור זרוע. וכן פירש הטור בס' תרפ"ו).

חומר הצום

מד. נהגו כל ישראל להתענות ביום זה.

(רמב"ם הל' תעניות פ"ה הל' ה'. טושו"ע סי' תרפ"ו. לבוש שם סעיף ב; ומפני שאנו מקיימים ימי הפורים לזכר אותו הנס ג"כ צריכין אנו לעשות כמותם בענין התענית והסליחות והתחנונים, כי אם את הטוב נקבל והרע לא נקבל בתמיה וכו').

טעמים נוספים לצום

מ. עוד כמה טעמים נאמרו לתענית אסתר:

- א. אולי יבואו לחטא ע"י אכילה ושת"י לכן הקדים ד' תענית שהוא סגולה להינצל מהחטא ומהמקטרגים. וע"י הסליחות ותחנונים מעוררים זכות מרדכי ואסתר (קב הישר, הטעם שגילה המגיד לרב בית יוסף).
- ב. מי שאירע לו נס וביחוד נס הצלת נפשות חייב לקבל על עצמו להתענות בכל שנה ביום זה שנעשה בו הנס, ולומר תחנונים וליתן הודאה להשי"ת. (יסוד ושורש העבודה).

שם תענית אסתר

מה. התענית נקרא "תענית אסתר" כדי לזכור שהשי"ת רואה ושומע כל איש בעת צרתו כאשר יתענה וישוב אל ד' בכל לבבו, כמו שעשה בימים ההם. (טור סי' תרפ"ו. בית יוסף שם. לבוש. משנ"ב תרפ"ו ס"ק ב').

צום אסתר

מו. אבל הצום שאמרה אסתר למרדכי (אסתר ד') וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום, היה ב"ד, ט"ו, ט"ז ניסן (מגילה ט"ו. טושו"ע סי' תרפ"ו).

חלשים

מז. בתענית זו, אפשר להקל לעת הצורך, כגון למעוברות או מניקות, אפילו אינן מצטערות הרבה. (ערוה"ש סי' תרפ"ו ד'. תשו מהרש"ם ח"ח סי' צ"ה. הגרשו"א. דברי יציב או"ח סי' רצ"א), וכן מי שחולה או חלש קצת, גם חולה שאין בו סכנה (שעה"צ סי' תרצ"ב ס"ק כ"ט), אבל אנשים בריאים לא יפרשו עצמם מהציבור (רמ"א שם סעיף ב').

תענית יצטער בפורים

מח. יש שכתב להקל למי שחלש מאוד ועל ידי התענית יצטער בפורים (ס' דעת תורה סעיף ב'. הביא מתשו' בשמים ראש סי' רל"ט. גריש"א).

חתן

מט. חתן בימי חופתו, י"א שאינו מתענה בתענית אסתר (שע"ת מברכי יוסף תרפ"ו ס"ק ו'. קיצושו"ע קמ"א ס"ק ב').

יש שכתבו שחתן מתענה גם בתענית אסתר נדחה (מבית לוי מהגר"ש ואונר). כפה"ח ס"ק י' מביא דיעות לחיוב ולפטור ומסיק, הלכה רופפת בידך הלך אחרי המנהג, ואם אי אפשר, המיקל לא הפסיד.

יחזה דעת: חתן אינו מתענה. הגר"מ הלברשטאם זצ"ל היה מורה לחתן להתענות אבל אם יש לו איזה מיוחש או חולשה כל שהוא מתירים לו לאכול. וראה עוד שעה"צ ס"ק ט"ז בצום נדחה לכאורה בודאי יש לסמוך ע"ז להקל).

רחיצה

נ. תענית אסתר מותר ברחיצה (בשונה מג' צומות שבעל נפש יחמיר מרחיצה בחמין, ראה משנ"ב סימן תק"נ ס"ק ו' ובשעה"צ שם ס"ק ח'. ובהליכות שלמה שתענית אסתר, כיון שהוא אינו משום אבילות, אלא זכר לתענית בימי מרדכי ואסתר, מותר להתרחץ). ומותר להסתפר (לקט יושר (עמ' 157) מהתרומות הדשן. רבנות אפרים ח"ב סי' קפ"ט אות ג').

נישואין

נא. מותר לערוך נישואין בליל תענית אסתר

(ראה מג"א סימן תרצ"ו סעיף ח' בענין חופה ביום י"ג. וראה תשו' אבן ישראל ח"ז סי' כ"ח. ראה ס' אורחות חיים ס"ק כ"ה שאינו תענית של צער אלא זכר לתענית אסתר ושד' שומע כל איש כשיתענה וישוב אליו בכל לב).

נגינה

נב. מעיקר הדין נראה, שמותר לשמוע כלי שיר בתענית אסתר כיון שאינו תענית של צער (כל בו ואורחות חיים כב"י סי' תרפ"ו. הגר"ח"ק).

דעת הגריש"א שרק בליל תענית מותר אבל ביום אסור שמ"מ יום תענית הוא (הגריש"א).

תפילת שחרית

נג. בתפילת שחרית אומר הש"ץ ענינו בחזרת הש"ץ (טושו"ע סימן תקס"ו). ואומרים סליחות (מהרי"ל. ר"י עמדין. לבוש סעיף ב') וקוראים בתורה "ויחל" כמו בכל תענית ציבור (טושו"ע סי' תקס"ו סעיף א').

תפילת מנחה

נד. בתפילת מנחה קוראים ויחל, ומפטירין "דרשו ד' בהמצאו" וכו'. בתפילת העמידה אומרים הקהל ענינו בשומע תפילה ובחזרת הש"ץ, בין גואל לרופא.

נשיאת כפיים

נח. בארץ ישראל הכהנים נושאים כפיהם (שו"ע סי' תקס"ו ח'; וברמ"א שם).
ובחזון לארץ יאמר השי"ץ או"א ברכנו בברכה המשולשת וכו' (משנ"ב שם ס"ק כ"ג)

אבינו מלכנו

נו. בתפילת המנחה אין אומרים "אבינו מלכינו" (רוקה. לבוש סי' תרפ"ו ב').

למנצח על אילת

נז. כל מי שצריך רחמים על איזה דבר שהוא צריך להתפלל, יקח פנאי לעצמו ביום התענית אסתר ולומר תחילה מזמור כ"ב בתהילים למנצח על אילת השחר, ודרשו רז"ל דאסתר היתה נקראת אילת השחר, ואח"כ ישפוך שיחו לפני ד' ולבקש בקשתו ויזכיר זכות מרדכי ואסתר אשר בזכותם יעתר לו הקב"ה ויפתח לו שערי רחמים ויקבל תפלתו ברצון. (קב הישר פ' צ"ו).

לימוד שיעור

נח. מהרי"ל לא היה מגיד ההלכה בתענית אסתר מפני שטרודין בהכנת צרכי פורים (סמך לדבר, אין אסתר מגדת) אם לא כשחל פורים ביום ראשון (מהרי"ל. מג"א סי' תרפ"ו ס"ק ג').
וכל זה מיירי לילך לשיבה, אבל ללימוד הקבוע בבית המדרש אינו בכלל זה, דאין בזה כל כך ביטול צרכי סעודה (אליהו רבה. משנ"ב ס"ק ג').

מחצית השקל

מטבע מחצית השקל מוזמן המקדש

בשלושה חצאי שקלים (מטבע ישראלי) יוצאים ידי חובה.

הרוצים לתת כשווי מחצית השקל שיהיה במקדש, דהיינו משקל 9.6 גרם כסף צרוף - טהור. לפי ערך שווי הכסף בשוק הבינלאומי, נכון ליום ער"ח אדר תשפ"א, הערך הוא:

27.50 ₪ (בסביבות)

טז. נוהגים לתת לפני פורים, מחצית מן המטבע הקבוע באותו מקום ובאותו זמן, זכר למחצית השקל שהיו בני ישראל נותנים בזמן בית המקדש (מרדכי ריש מגילה ס' תשע"ז). תשב"ץ קטן ס' קע"ב - קע"ג: ומה שנותנים ג' מחצאות בפורים זהו רמז לשקל דכתיב בפי' תשא ג"פ מחצית השקל וכו'. רמ"א ס' תרצ"ד ס"א, ופמ"ג (א"א ס"ק ב).

זכר למחצית

ס. לא יאמר שנותן מחצית השקל אלא שנותן "זכר למחצית השקל" (אל יתנו לשם כפרה, אלא נדבה, רמ"א מביא חידושי אגודה. בתשו' הגאונים ס' מ', שלא יכריזו לקראם "שקלים" ויאסרו בהנאה. ובתשו' דברי יוסף ס' נ"ב אב יקראם מחצית השקל, כמעט יצטרכו גניזה. יאמרו "זכר למחצית" (נפש חיה). אבל בתשו' זכר שמחה כתב, שאין חשיש בקריאת שם מחצית, שכ"א יודע שאינו לכופר).

כסף חולין

סא. את הכסף יש לתת מכסף חולין ולא מכסף מעשר. ואם בא להוסיף, יוסיף מכסף מעשר (מג"א ס' תרצ"ד מהשל"ה. הוספה ממעשר מתשו' מהרי"ל ס' נ"ו. משנ"ב שם ס"ק ג).

מה נותנים למחצית השקל

סב. הרמ"א (סימן תרצ"ד) כותב שיהיה המטבע מחצית מן המטבע הקבוע באותו מקום ובאותו זמן.

סג. יתן שלש מטבעות של חצי, מכיוון ששלוש פעמים כתוב תרומה בפרשת כי תשא (מרדכי, מביאו רמ"א סי' תרצ"ד).

סד. י"א שנותנים מחצית השקל לצדקה, מלבד ג' מחצית אלו ואין נוהגין כן (רמ"א שם. בביאור הלכה שם ד"ה ויש ליתן, כתב: אם עזרו השי"ת ויש בכוחו לתת חצי ר"כ אחד זכר למחצית השקל מלבד הג' חצאין אשרי וטוב לו. נראה, שהי"א שמביא הרמ"א הינו המהרי"ל שכתב (במנהגים הל' פורים אות ד'): נותנין מחצית השקל ומעות פורים. ובהמשך כותב: והנותן שקלו צריך ג"כ ליתן מעות פורים שהם ג' מחציות המדינה. וראיתי שם שבעלי כיסים ויש מן הבינונים נתנו מחצית השקל וכו').

כתב הכף החיים: מו שידו משגת, יש לעשות זכר למחצית השקל בשלמות, דהיינו שיתן מטבע שמצוי באותו מקום ששמו מחצית ויש בו כסף מזוקק שיעור מחצית השקל או יותר וכמ"ש הרמב"ם פ"א מהל' שקלים בעניין שקלים הנוהגין בזמן הבית, ושיעורו ג' דראהם כסף כמ"ש בשו"ע יו"ד סי' ש"ה בעניין פדיון בכור יעו"ש. ואם לא נמצא כזה במקומו, אז יתן מטבע שיוכל לקנות בו מחצית השקל, דהיינו ג' דראהם כסף.

ואם אין ידו משגת לזה, אז יתן מטבע ששמו חצי הנהוג באותו מקום כפי יכולתו יהיה מזה שיהיה, כיון שאינו אלא לזכר בעלמא (כף החיים סי' תרצ"ד ס"ק כ).

איזה סוג מטבע נותנים

סה. מטבע ששמו חצי הנהוג באותו מדינה ובאותו זמן (מנהגי מהרא"ק. מהרי"ל. רמ"א תרצ"ד א). בארץ ישראל, מטבע של חצי שקל.

מטבע מכסף

סו. כתבו אחרונים (חת"ס, יסו"ה, כפה"ח) שראוי להדר שהמטבע יהא של כסף. לכן נוהגין הרבה, שקונין ג' מטבעות כסף (חצאי דולרים שהונפקו עד שנת 1964 ועד בכלל המכילים 90% כסף ורק כ-10% נחושת) מיד גבאי צדקה, במחיר מטבע שנותנים לצדקה.

והיות ומטבע חצי דולר מעלתו שהוא מכסף, אבל אינו מטבע הקבוע באותו מקום, לכן עדיף להוסיף נתינת מטבע של חצי שקל (ישראל).

סז. אם אין מטבע ששמו מחצית, יתן עבור שנים או יקדיש העודף לצדקה (מהר"ש, דעת תורה סי' תרצ"ד. ימי הפורים פרק ד' הערה ג).

כמה מטבעות נותנים למחצית השקל

סח. מעיקר הדין אפשר לתת **מטבע אחת** ששמו חצי הנהוג באותו מקום.

(מעשה רב להגר"א אות רל"ג, כיון שבגמרא מגילה כ"ט: חדש והבא קרבן מתרומה חדשה, ואין צורך בזכר לתרומת אדנים ובדק הבית).

והמנהג, לתת **שלוש מחציות**. משום שבפרשת כי תשא כתוב שלש פעמים תרומה (דרכי משה סי' תרצ"ד א'. ע"י ביאור הגר"א שם. חיי אדם כלל קנ"ה ס"ק ד'. ביאור הלכה שם).

ויש אומרים (מהרי"ל, מובא לעיל) שנותנים **מחצית השקל לצדקה מלבד שלש מחצית אלו**, ואין נוהגין כן. (כ"ה בדרכי משה סי' תרצ"ד סעיף א'. ובביאור הלכה שם כתב שמי שעוורו הקב"ה שיכול לתת כהנ"ל, אשרי וטוב לו).

ולמעשה, אפשר לתת 3 מחציות שקלים חדשים (ישראלי) ויניחם ישירות בקופה, או יכול לתת את שלושת המחציות בקנין תמורת 3 מטבעות של חצי דולר מיד גבאי הצדקה (בכדי להרוויח מעלת "מטבע מכסף").

או, אפשר לתת **חצי נה אחד** תמורת ה-3 חצאי דולר מיד גבאי צדקה (כדעת הגר"א). ואם ידו משגת, יכול לתת גם שווי של מחצית השקל שהיה בזמן המקדש, (עיי' במהרי"ל (הובא לעיל) והרמ"א בדעת הי"א (סי' תרצ"ד סעיף א'). ובכה"ל שם. ובכפ"ח שם אות כ'. וכמובא לעיל מהח"ס).

סט. כשביקרתי אצל הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א, (אדר תשע"ו) בין הדברים, הראיתי לו מכתב מהחפץ חיים בענין נתינת סכום מחצית השקל בשווי הסכום שניתן בזמן המקדש. ולאחר מו"מ בענין, שאלתי: האם אכן יש לתת סכום כזה למחצית השקל. ואמר לי "מחאט זיך ניט אזוי גאפיהרט" - "לא נהגו כך".

ע. מתי נותנים מחצית השקל

א} ביום התענית לפני מנחה.

בס' מהרי"ל כתב: במנחה כשהולכים לבית הכנסת נותנין מחצית השקל ומעוה פורים. דרכי משה (סימן תרצ"ד) הביאו וכתב, "וכן המנהג". וכ"כ הרמ"א שם סעיף א': ויש לתנו בליל פורים קודם שמתפללין מנחה, וכן נוהגין בכל מדינות אלו (וכ"ה בלבוש שם סעיף א'. פמ"ג ג"א שם. וכ"ה בחיי אדם כלל קנ"ה סעיף ד'. משנ"ב סימן תרצ"ד ס"ק ד'. יסוד ושורש העבודה).

המנהג ביום התענית קודם מנחה לתת כל יחיד מחצית השקל ליד הגבאי, והיינו כדי שיהא צדקה עם התענית לכפר. ומשמע דאפי' אם התענית דחוי, כגון שחל פורים במוצ"ש ומתענין יום ה', ג"כ יש לתתו ביום התענית קודם מנחה כדי **לצרפו לתענית ולכפר**. (כף החיים שם ס"ק כ"ה מביא מסידור הרש"ש).

ב. אחרי מנחה

לוח הגרימ"ט: אחר מנחה נותן כל אחד ג' מטבעות. מנהגי חתם סופר פ"ט: **בליל פורים** קודם קריאת המגילה.

בירושלים: יש שנותנים בליל ט"ו אדר (הליכות שלמה פי"ח אות ט').

ג. בפורים שחרית.

(מג"א סימן תרצ"ד ס"ק ב': ובמדינתנו נותנין בשחרית קודם קריאת המגילה. בפמ"ג א"א שם: ונוהגי ליתן מחצית השקל קודם מנחה, ובשחרית מעות מגילה. משנ"ב ס"ק ד'. ובס' דרכי חיים ושלום ותשו' דברי יציב (או"ח ח"ב סי' רצ"ג).)

עא. מי נותן מחצית השקל

החוב ליתנו הוא **מבן עשרים**. לדעת הברטנורא (שקלים פ"א משנה ג'. וכ"כ החינוך מצוה ק"ה. המהרי"ל, ובדרכי משה, לבוש. חוקוני. רבינו בחיי ריש כי תשא. זו"ח פ' תשא). ולדעת התוספות יום טוב, **מבן י"ג** (רמב"ם פיה"מ פ"א משנה ג', אין ממשכנין אותו אלא מניחין אותו ואם נתן נתן. מג"א סי' תרפ"ד ס"ק ג' (מחצה"ש שם). ובחיי אדם כלל קנ"ה מביאו. משנ"ב שם אות ה').

וכל זה רק מדינא, אבל **המנהג הוא ליתן אפילו בעד בניו הקטנים** (דרכי משה שם. א"ר סידור יעב"ץ. משנ"ב תרצ"ד ה'. ובהוספות לשו"ע הגרש"ז).

גם מעוברות נותנים ג' מחציות וסימניך, זה יתנו כל העובר (דרכי משה סי' תרצ"ד ממהר"י ברין. א"ר סי' תרפ"ו אות ד' מהגמ"ג. משנ"ב תרצ"ד אות ה').

נשים

עב. כתב המג"א (תרצ"ד אות ג') משם התויו"ט ששנים פטורות, ומביא הגמ"ג ששנים חייבות ולא ידעתי מנ"ל האי. ראייתו מירושלמי (שקלים ד.) אין ממשכנין, אבל לכתחילה היו תובעים אותם. האלשיך הק' (כי תשא) כתב שמחצה"ש הרי בא לכפר על חטא העגל, ונשים שלא חטאו בעגל, לא נתחייבו ליתנו.

עג. המנהג, נראה שנותנים מחצה"ש גם עבור נשים ובנות

(בדעת תורה למהרש"ם, דבירושלמי פ"א שקלים מוכח שחייבות. ובלקט יושר. דרחו"ש. תשו' שבט הלוי ח"ז סי' קפ"ג. הוספות לשו"ע הגרש"ז). ונראה משום דכתיב **בשקלים לכפר על נפשותיכם** ועל כן נותנים גם בעד הנשים וילדים כדי לכפר על הנפש (כפה"ח תרצ"ד אות כ"ז).

עד. עני המתפרנס מצדקה, צ"ע אם מחוייב לתת מחצית השקל (פמ"ג סי' תרצ"ד, מביאו בה"ל שם).

עה. למי נותנים דמי המחצית השקל

א. מחצית השקל החזיקו לסייע בו אל העולים לארץ הצבי לשם שמים ומעות פורים היו חולקים מיד באותו פורים לעניים כשאר צדקה (מהריל הל' פורים אות ד').

ב. יש מקומות שמאספים כספי המחצית השקל ושלוחים אותם לחכמי ארץ ישראל והוא זכר למחצה"ש בזמן הבית שהיו גובין אותן מחו"ל ושלוחין לירושת"ו לעבודת ביהמ"ק (ראה יוסף אומן ס"ק תתפ"ט. כפה"ח סי' תרצ"ד אות כ"ב).

ג. מחלקים אותם לעניים להוצאות שמחת פורים
(לבוש סי' תרפ"ו סעיף ב').

ד. מנהג איזמיר, מביאים כל מה שגבו הגבאים מחצה"ש ליד הרב הכולל
שבעיר ועושין פדיון מאותן מעות נדבה בעד ובשם כל יחידי העיר ואח"כ
מחלק על ידו לכל התלמידי חכמים הנצרכים שבעיר וקצת לעניים צנועים
בעלי כבוד יר"ש

(רוח חיים אות ב'. מובא בכפה"ח סי' תרצ"ד ס"ק כ"ב).

ה. ביותר ראוי ליתנו לעניים וכן יכול ליתנו עבור ישיבות
(בס' יחזה דעת ח"א סי' פ"ו).

ו. למסור הכסף לש"ץ או לבעל קורא, כתב הבאר היטב

(סי' תרצ"ד אות ב' בשם המשאת בנימין סי' נ"ד) שאין איסור במקומות שנהגו כך, וכ"כ עוד
פוסקים (ראה מנחת אלעזר ח"א סי' ל"ג) אבל בשערי תשובה (שם אות ב' ב') חולק על זה
וכתב שהוא מנהג בטעות וצריך לבטלו.

ז. ובארץ ישראל עצמה יש נוהגין לתת אותם לגבאי להוצאות בית הכנסת זכר
למקדש, ויש נותנין אותם לת"ח הנצרכים בצנעה
(כף החיים סי' תרצ"ד אות כב).

ליל פורים

בגדי שבת

עו. יש ללבוש בגדי שבת בפורים, (רמ"א סי' תרצ"ה ב) ונכון ללבושם לפני תפילת ערבית.
(מל"ח סי' ל"א אות ח"י. משנ"ב שם ס"ק ג).

אכילה לפני קריאת מגילה

עז. יש להזהר לא לאכול לפני תפילת ערבית וקריאת המגילה (רמ"א סי' תרצ"ב סעיף ד. ובמשנ"ב ס"ק ט"ו משווה לקר"ש דערבית. ומביא מהתרומת הדשן, שקריאת המגילה הוא חוב גדול - שכל המצות נדחים מפניה).
וכן הדין בקריאה של יום אפילו אם כבר התפלל (משנ"ב שם ס"ק ט"ו).

טעימה

טעימה, בעלמא מותרת לצורך גדול, כגון חולה קצת או מי שהתענית קשה לו (מג"א סי' תרצ"ב משנ"ב ס"ק י"ד).
כתב הא"ר (תרצ"ב ס"ק י"א) כיון ששרוי בתענית, אם נתיר לו טעימה ודאי ימשך לאכול.

שיעור טעימה

שיעור טעימה הינו כביצה פת, או עוגה (משנ"ב סי' תרצ"ב ס"ק י"ד), אבל פירות מותר אפילו הרבה (שו"ע סי' רל"ב סעיף ג) וכן משקה שאינו משכר.
וכן תבשיל מה' מיני דגן (משנ"ב שם ס"ק ל"ד).

חלש

עח. אדם חלש שהשהיה יזיק לבריאותו, הותר לאכול אם יבקש מאחד שיזכירנו לקר"המ"ג.
(משנ"ב שם ס"ק ט"ו ועיי' בשעה"צ שם ס"ק כ"ט. ובלבוש שם, שאין היתר לכל אדם אפילו אם מזכירים לו, שכן תקנו לקרות המגילה קודם האכילה שלא יבא לבטלה).

תפילת ערבית

עט. בבית הכנסת, מתפללין ערבית, ובתפילת העמידה מזכירים על הניסים בברכת ההודאה (טוש"ע סי' תרצ"ג ב).

קדיש תתקבל

פ. לאחר תפילת העמידה אומר הש"ץ קדיש תתקבל וקוראים את המגילה (מג"א סי' תרצ"ג. משנ"ב שם ס"ק א').

ואתה קדוש

פא. לאחר קריאת המגילה אומרים "ואתה קדוש". וקדיש (בלא תתקבל) (מהרי"ל. שו"ע סי' תרצ"ג סעיף א'. ובהג"מ אומרים ואתה קדוש לפי שאסתר אמרה ואתה קדוש סמוך לפסוק אלוקי אקרא יומם דמינ' דרשינ' מקרא מגילה).

ויש נוהגין לומר קדיש עם תתקבל לאחר סיום ואתה קדוש (אליהו רבה אות ה', ויחזור תתקבל על תפלה שבסדר הקדושה, מביאו משנ"ב שם ס"ק א'. מבית לוי).

הכרזת על הניסים

פב. מותר להכריז על הניסים בתפילת ערבית בין קדיש לתפילה (אבודרהם. מג"א סימן רל"ו ס"ק א'. משנ"ב שם ס"ק ז').

יש שנחגו לא להכריז (מאמר מרדכי שם ס"ק ב'. מהרש"ל בהג'. מטה משה סי' תקי"ט. כפה"ח שם ס"ק ט"ו"ב: מנהג ירושלים שאין להכריז וכו'. בהגיע ש"ץ לעל הניסים יש להגביה קולו כדי להזכיר לציבור) ויש מקומות שהגבאי טופח על הבימה לפני תחילת תפילת שמו"ע (מנהגי חב"ד, ובכמה קהילות נוהגים כך).

שכח להזכיר על הניסים

פג. אם שכח להזכיר על הניסים בתפילה, אין מחזירים אותו (שבת כ"ד. רמ"א סי' תרצ"ג סעיף ב'. טור שו"ע סי' תרפ"ב סעיף א'. פמ"ג מש"ז שם מפני שעל עיקרו דרבנן לכן אין מחזירין אותו. ואם רוצה לחזור ולהתפלל כדי להזכיר אין לו רשות. כנה"ג הגה"ט סי' תרפ"ב. כפה"ח ס"ק ה'),

ואם נזכר באותו ברכה, כל זמן שלא הזכיר את השם, חוזר ואומר על הניסים ואח"כ יאמר ועל כולם וכו' (טוש"ע סי' תרפ"ב סעיף א'. לבוש. חיי אדם כלל כ"ד סעיף כ"ד).

סעודה בליל פורים

פד. אע"פ שלא יצא י"ח בסעודת פורים שעשאה בלילה (מגילה ז: טוש"ע תרצ"ה א'. ובלבוש, שהרי ימי משתה ושמחה כתיב), מכל מקום גם בלילה ישמח וירבה קצת בסעודה לשם פורים (רמ"א סי' תרצ"ה א'. משנ"ב שם ס"ק ג').

סעודת פורים בערב שבת

סעודה לפני חצות

פא. כשחל פורים ביום ששי, יערכו את הסעודה בשחרית, מפני כבוד השבת (רמ"א סי' תרצ"ה סעיף ב', ממנהגים)
והיינו, שלכתחילה יעשו את הסעודה לפני חצות היום (סידור עמודי שמים שער הדגים פ' מ"ע ז"ד, מביאו משנ"ב שם ס"ק י').
אבל מעיקר הדין, כתב הרמ"א (סי' רמ"ט סעיף ב'), שסעודת מצוה, שזמנה בערב שבת, מותר לקבוע לכתחילה לעשות הסעודה עד שעה עשירית, ובמשנ"ב (ס"ק י"ג, יד אפרים ממנהג"ל).

המשך לאחר חצות

פז. התחילו סעודתם לפני חצות, יכולים להמשיך גם לאחר חצות, ועכ"פ יראו שלא ימלאו כריסם ויניחו מקום לכבוד השבת (ערוך השולחן סי' רמ"ט סעיף ז').

סעודת שבת לפורים

פז. אם נתאחר מלערוך סעודת פורים עד פלג המנחה, יש הסובר שיכול לקבל שבת לאחר פלג המנחה ולערוך סעודת שבת עם תוספת מאכלים לכבוד סעודת פורים (הגר"ש"א)
אבל דעת הגרשו"א שבזה לא ניכר שהסעודה לכבוד פורים, השואל במהרי"ל סי' נ"ו או"ח (הליכות שלמה פ"ט הגה 81).

פורס מפה ומקדש

פח. כשפורים חל בערב שבת, יש שנהגו לעשות "פורס מפה ומקדש". (פ' נהר מצרים הל' פורים) דוהו המנהג היפה והנעים ושכך נהגו הספרדים בירושלים, וכ"ה בס' מנהגי ארץ ישראל).
אבל יש שנמנעו מלעשות כן כדלהלן.

פט. המגן אברהם כתב (סימן רע"א ס"ק י'); לפי שיש דיעות הרבה בדינים אלו, ראוי לכל בעל נפש ליזהר שלא יבא לידי כך ומובא במשנ"ב (שם ס"ק כ"א) ובס' מנורה הטהורה (פ"ק ד').

ולפי דברי האר"י ז"ל (בשער הכוונות), שכתב דסדר עליית העולמות והמשכת המוחין הוא מתחיל מקבלת שבת ואח"כ באמירת ברכו ובקר"ש ובעמידה ובויכילו ובברכת מעין ז' ואח"כ התשלום הוא באמירת ויכולו שעל הכוס ובברכת קידוש. וא"כ אם יבוא לקדש ולאכול קודם תפילת ערבית הרי הוא מהפך הסדר הנעשה בליל שבת (כפה"ח סימן רע"א סי' כ"ב).

מאידך, כתב הבית יוסף (סימן תרצ"ה) מס' אורחות חיים (הל' פורים אות ל"ה); פורים שחל להיות בערב שבת עבדינו סעודת פורים מבעוד יום ובלילה צריכין לקדושי וצריכין נמי למיטעם מידי בתר קידושא.

והמאירי (כתובות ז:); כתב; אף אנו ואבותינו נוהגים בפורים שחל להיות ערב שבת שמתחילין בסעודה מבעוד יום עד שיקדש היום ופורסין מפה ומקדשין, וגומרין את הסעודה ומזכירין בה של פורים, מטעם זה שהרי אף חמשה עשר יום נס הוא והדין נותן להזכיר בה של פורים.

סעודה בערב שבת שחל בט"ו

צ. לכן עיר, יש חיוב במשתה ושמחה קצת גם בשושן פורים (רמ"א סי' תרצ"ה ב') ומכיון שיש חיוב משתה ושמחה קצת ביום ט"ו, יכול לסעוד, בערב שבת שחל בט"ו.

פת בסעודת פורים

צא. יש לקבוע סעודת פורים עם פת. (הרא"ש (ברכות פ"ז סי' מ"ג) מבאר שאין שמחה בלא פת. וכתב המו"ק (סי' תרצ"ה) שכיון שכתוב ימי משתה ושמחה, צריך סעודה קבועה, ואין סעודה בלי פת גמור.
וכ"ה בערוך השולחן (סעיף ז). ובתשו' שבט הלוי (ח"ד סי' נ"ד אות ב).

ויש הסוברים שאם עשאו בלא פת יצא.

(המג"א (ס"ק ט) כתב שלא מצינו שחייבים לאכול פת בסעודת פורים ודי בשאר מטעמים, וכ"ה בשע"ת (ס"ק א) מהברכ"י בשם א' קדוש בתשו' כת"י, אם עשה סעודת פורים בלא לחם, יצא).

פורס מפה ומקדש

צב. בפורים שחל להיות ביום ששי, אם אוכל הסעודה סמוך לשקיעה, פורס מפה ומקדש. (ראה גמרא פסחים ק. וש"ע סימן רע"א)

מנחה לפני סעודה

צג. יתפלל מנחה לפני שנוטל ידיו לסעודת פורים (ש"ע סי' רל"ב סעיף ב').

סעודת פורים

צד. מבעוד יום, נוטל ידיו לסעודה ואוכל וכשיגיע זמן שקיעת החמה, או לפני השקיעה (אחרי פלג המנחה), יפסיק מיד לאכול ולשתות.

קבלת שבת

צה. מתפלל קבלת שבת ותפילת ערבית (בש"ע סימן קע"ח סעיף ו; מי שנוכר בתוך הסעודה שלא התפלל ועמד והתפלל וכו' לא הוא הפסק. ולדעת המחבר בסי' קע"ח סעיף א' דווקא אם מתפלל במקום אכילה, אבל הליכה לבית הכנסת הוא הפסק, ולדעת ההג"ה שם סעיף ב' לא הוא הפסק כ"ה במשנ"ב שם ס"ק מ"ז ובשעה"צ שם ס"ק מ"ב).

תפילת ערבית

צו. ומשמע מהט"ז (סימן רע"א סוס"ק ד') שכתב דהפורס מפה ומקדש, א"צ להתפלל ערבית, כיון שהתחיל לאכול בהיתר, וכ"ה בא"ר שם. מיהו לפי דברי האר"י ז"ל (בשער הכוונות), שכתב דסדר עליית העולמות והמשכת המוחין הוא מתחיל מקבלת שבת ואח"כ באמירת ברכו ובקר"ש ובעמידה ובוכילו ובברכת מעין ז' ואח"כ התשלום הוא באמירת ויכולו שעל הכוס ובברכת קידוש. וא"כ אם יבוא לקדש ולאכול קודם תפילת ערבית הרי הוא מהפך הסדר הנעשה בליל שבת (כפה"ח סימן רע"א סי' כ"ב). וכ"ה במג"א ס"ק ט' בשם המרדכי, והוא חלק עליו.

תוספת שבת

צז. יקבל על עצמו תוספת שבת, זמן מה לפני זמן כניסת שבת (ש"ע סי' רס"א סעיף ב', ומאז נאסר באכילה עד שיקדש כמבואר בש"ע סי' רע"א סעיף ה').

הפסק כשיעור שביעה

צח. יש לשים לב, שלכתחילה לא תהיה הפסק יותר מ72 דקות בין הפסקות מסעודה לפני שבת ובין הקידוש, (ש"ע סימן קפ"ד סעיף ה'. ט"ז וא"ר מביאם המשנ"ב שם ס"ק כ'; דמשערין בזה עד כדי הילוך ארבעה מילין [ע"ב מינוט]) חוץ אם אכל הרבה בערב שבת ואינו רעב מאז אותו אכילה (ש"ע סי' קפ"ד סעיף ה'. בה"ל שם ד"ה אם אינו יודע).

הכנת שולחן לקידוש

צט. לפני קידוש, נכון להסיר מעל השולחן הכלים הריקים ותבשילים וכו' שאכלו מבעוד יום (דלפי הלוש סי' רע"א סעיף ד', מביאו פמ"ג א"א ס"ק ז'; כיצד עושה, פורס מפה על כל מה שעל השולחן ומקדש, יאמר שאין די בפריסת מפה על הפת לחוד והטעם דמפה בעיקרת השולחן הוא וכו', ויהיה פריסת מפה על כל השולחן כאילו סילק השולחן ע"כ.) וכשהשולחן נקי לכבוד השבת יכסה במפה רק את החלות כדלהלן).

יין וחלות

ק. מוזגים כוס יין מלא ומניחים על השולחן שתי חלות שלימות (מג"א סי' רע"א ס"ק י"א. משנ"ב שם ס"ק כ"ג)
ופורסים עליהם מפה (מג"א סי' רע"א ס"ק ז'. שו"ע הגרש"ז שם סעיף י. משנ"ב ס"ק טו'; שפורס מפה לכסות הפת).

ברכת היין

קא. מקדש על היין, ואם כבר שתה יין בסעודתו, אינו מברך שוב בורא פרי הגפן (משנ"ב סי' רע"א ס"ק כ"א ועיי"ע שעה"צ שם ס"ק כ"ה).

לחם משנה

קב. יבצע על הלחם משנה, בלי נטילת ידיים (המג"א סי' קע"ח כתב שצריך נט"י שמא לא שמר ידיו, אבל הא"ר, אבן העזר, הגרש"ז ומגן גבורים חולקים עליו וס"ל שאין צריך נט"י, דבעת התפילה ודאי שמר ידיו. ומביאם המשנ"ב שם ס"ק מ"ז וכתב; דוקא אם מתפלל במקום אכילתו, אבל אם הלך לבית הכנסת להתפלל, כשחזר לביתו צריך ליטול ידיו בלי ברכה).

ברכת המוציא

קג. לא יברך על הלחם ברכת המוציא, כיון שעדיין עומד באמצע סעודתו (בשו"ע סי' רע"א סעיף ד' מובאים שתי דיעות וכתב המשנ"ב שם ס"ק י"ח; כיון דספק ברכות להקל, יש לתפוס כהיש אומרים (שאינו מברך)).

קד. ויאכל כוית פת (משנ"ב סימן רע"א ס"ק ל"ה מהפמ"ג. וראה עו"ש בשעה"צ ס"ק מ"ג שלצאת ידי ישעור סעודת שבת, משמע בסי' רצ"א סעיף א' דבענין כביצה).

אחד מוציא את כולם

קה. שמעתי, שאצל צדיקים בפולין, ערך שולחנו הטהור בי"ד שחל ביום ו', פורס מפה ומקדש. כשאחד מהמסובים ליד שוה"ט, שכבר גמר סעודת פורים וברך ברכהמ"ז מבעוד יום, קידש והוציא את הציבור בברכת בורא פרי הגפן.

וכן בירך ברכת המוציא בקול על לחם משנה והוציא את כולם (שמעתי מפי הגה"ח רבי גודל איינר ז"ל).

על הניסים בברכת המזון

קו. בברכת המזון, בליל שבת שנמשך אחרי פורים דפרזים, יכול להזכיר על הניסים במקומו

(מאירי כתובות ז: ומזכירין בה של פורים, שהרי אף חמשה עשר יום נס הוא. כמג"א סי' תרצ"ה ס"ק ט'; ומ"כ במרכי כתוב בקלף היה אוכל סעודת פורים בע"ש יתפלל ויפרוס מפה ויקדש, ובמזון יאמר על הניסים. ובפמ"ג מש"ז שם ס"ק ג'. ובהזכרת עה"נ ורצה, אינו כתרתי דסתר, מפני שמזכיר עה"נ קודם רצה. משנ"ב שם ס"ק ט"ז.
ובסי' תרצ"ג שאם אמרו עה"נ בט"ו אין מחזירין אותו דמ"מ יש קצת שייכות בימים אלו (ט"ו). מג"א משנ"ב ס"ק ו).

והחיי אדם (כלל קנ"ה סעיף ל"ב) סובר שמזכיר רק רצה ולא על הניסים דהוי כתרתי דסתר. וכ"ה במשנ"ב (סי' תרצ"ה ס"ק ט"ו).

על הניסים אחרי פורים דמוקפין

קז. י"ל שבברכת המזון לאחר שפרס מפה וקידש לאחר פורים דמוקפין יכול להזכיר על הניסים (כיון שהתחיל סעודתו מבעוד יום וכמ"ש בסי' תרצ"ה סעיף ג', ובפרט אם עדיין לא התפלל מעריב. וכמ"ש בסי' קפ"ח סעיף י' ובמשנ"ב שם ס"ק ל"ד).

קה. הנה כתב המגן אברהם (סימן רע"א ס"ק י'); לפי שיש דיעות הרבה בדינים אלו, ראוי לכל בעל נפש ליזהר שלא יבא לידי כך ומובא במשנ"ב (שם ס"ק כ"א) ובס' מנורה הטהורה ס"ק ד'.

מאיך, כתב הבית יוסף (סימן תרצ"ה) מס' אורחות חיים (הל' פורים אות ל"ה); פורים שחל להיות בערב שבת עבדינן סעודת פורים מבעוד יום ובלילה צריכין לקדושי וצריכין נמי למיטעם מידי בתר קידושא.

והמאירי (כתובות ז:); כתב; אף אנו ואבותינו נוהגים בפורים שחל להיות ערב שבת שמתחילין בסעודה מבעוד יום עד שיקדש היום ופורסין מפה ומקדשין, וגומרין את הסעודה ומזכירין בה של פורים, מטעם זה שהרי אף חמשה עשר יום נס הוא והדין נותן להזכיר בה של פורים.

פורים משולש

קט. כשחל ט"ו אדר בשבת, בעיר מוקף חומה מחלקים מצוות ימי הפורים למושך שלשה ימים, והוא הנקרא פורים המשולש.

מחצית השקל

קי. בתענית אסתר נותנים מחצית השקל (לוח ארץ ישראל)

מגילה מתנות לאביונים

קיא. **ביום שישי י"ד באדר**, קוראים המגילה כמו בערי הפרזות (מגילה ד: וברש"י שם, גזירה שמא יעבירוה ד' אמות ברה"ר, וי"א מפני שעניהם של עניים נשואות למקרא מגילה לקבל מתנות לאביונים וא"א בשבת) ונותנים מתנות לאביונים (שו"ע סי' תרפ"ח ו'. מג"א ס"ק י').

קריאה ביחיד

קיב. הקורא את המגילה ביחיד, יברך. (תשו' קול אליהו ח"ב סי' כ"ח דדחיקא מילתא לומר שלא בזמנה מיקרי י"ד לבני כרכים דכיון דרובא דעלמא קרו ב' אין לך זמנה גדול מזה ע"כ כתב דהמברך לא הפסיד. והחזו"א או"ח סי' קנ"ה ס"ק ב'. שלמת חיים סי' ק"ב וק"ג לברך. סי' אגרת הפורים פ"ז ס"ק ה').

קריאה בעשרה

קיג. וכיון שי"א שלא יברך (פר"ח. משנ"ב סי' תר"צ ס"ק ס"א, ובשעה"צ שם) לכן נראה שלכתחילה, יקראו את המגילה בעשרה, וגם הנשים ישמעו לכתחילה המגילה בציבור (הליכות שלמה כ"א ס"ד).

בגדי שבת, סעודה

קיד. לובשים בגדי שבת (סי' אגרת הפורים פ"ז סעיף ג'. וסי' פורים המשולש) ומרביץ קצת בסעודה (ספר ארץ ישראל להגרימ"ט עמו"נ ב'. ובסי' פורים המשולש להגר"ש דבליצקי).

על הניסים - קריאת התורה

קטו. **ביום שבת ק' ט"ו באדר**, אומרים על הניסים בתפילה וברכת המזון, וקוראים ויבוא עמלק ומפטירין 'פקדתי' (טושו"ע סי' תרפ"ח סעיף ו').

קצת סעודה

קטז. יש דיעות שבשבת מרבים בסעודה ומשתה (מהר"ל חביב סי' ל"ב הוכיח שהסעודה היא בשבת ועשה כן מעשה בירושלים וגם משלוח מנות בשבת, כי המנות הם מהסעודה עיי' ב"ח ומחצה"ש סי' תרפ"ח ס"ק י'. ובמשנ"ב ס"ק י"ח. ובשעת"ת בשם מו"ק. ובסי' ארץ ישראל להגרימ"ט. בשעה"צ ס"ק ל' הביא מהפר"ח שיעשו הסעודה ומשלוח מנות בשבת וגם ביום ראשון. אבל דעת השו"ע בסי' תרפ"ח סעיף ו' שעושים סעודה רק ביום א', דאמרין בירושלמי (פ"א הל' ד') ויעשו אותם בשבת, אמר ליה ימי משתה' כתיב וכו' יצא זה ששמחתו בידי שמים היא. וכ"כ הרדב"ז סי' תק"ח, וכ"ה דעת המג"א ס"ק י'. והק"נ נונודע ביהודה ח"א סי' מ"ב.

שואלין ודורשיין

קיז. שואלין ודורשיין בו ביום בהלכות פורים (מגילה ד. בתוס' שם כדי שיזכרו ענין היום. משנ"ב סי' תרפ"ח ס"ק ט"ז).

סעודה ומשלוח מנות

קיח. **ביום ראשון ט"ז באדר**, מקיימים עיקר סעודת פורים ועיקר מצות משלוח מנות (ירושלמי פ"א הל' ד'. ר"ן. רדב"ז. שו"ע שם. מג"א ס"ק י'. ספר ארץ ישראל להגר"מ"ט).

מוקף הנוסע לעיר פרוז לשבת

קיט. בשנה שחל יום ט"ו באדר בשבת והיה פורים משולש בירושלים, שאלתי את הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, מה הדין במי שגד בירושלים ונוסע לבני ברק לשבת שחל בט"ו אדר.

רבי שלמה זלמן זצ"ל ענה לי, 'הוא הרי מפסיד את כל הפורים'

הרי עיקר קריאת המגילה הוא גם בירושלים בט"ו אלא שמוקדם ל"ד כמבואר בגמרא (מגילה ד: ובשו"ע תרפ"ח).

וגם מפסיד על הניסים וקריאת התורה, וסעודת פורים ומשלוח מנות שביום ראשון באה מכוח שבת, אלא שבשבת אין מקיימין הסעודה כדאי" בירושלמי (פ"א הל' ד') ובשו"ע (שם סעיף ו) ואם לא היה חייב בשבת איבד את המצוה.

אם מוכרח להיות שם בשבת נכון שיקדים להגיע כבר ביום חמישי בערב, ויקיים פורים דפרזים.

אמרות קודש פרשת זכור

לא ניתן לתקן חוסר התלהבות וקרירות, על ידי הבנה

כתיב בהפטרת פרשת זכור: ויאמר שאול מעמלקי הביאום אשר חמל העם על מיטב הצאן והבקר (שמואל א טו, טו).

ובהמשך (פסוק כו), "יען מאסת את דבר ד' וימאסך ממלךך", ששאול הפסיד בגלל זה את המלוכה.

ולאורה קשה, למה אי אפשר להשלים את החסר, ע"י שיהרגום עתה.

ונראה לומר ששנאת עמלק לישראל התבטאה בזה שבא בדרך והכניס בהם קרירות ועצלות - "אשר קרך בדרך", לשון קרירות - תמורת ההתלהבות שהיתה לבני ישראל מציאת מצרים ומקריעת ים סוף, כשהיו באמצע ההכנות לקראת מתן תורה.

ולפי"ז מובן שהתיקון לקרירות זו של עמלק צריך להיות דוקא קיום מצות ד' תיכף ימיד, בלא טעם, ובתוקף גדול ללחום את מלחמת ד' בעמלק.

אבל במלחמה של שאול, כיון שלא היתה אז את אותה הקנאה וההתלהבות לקיים את רצון ד', שוב לא היתה אפשרות לחזור להזדמנות זו, שהרי מה שבאו לכלל חמלה ורחמנות על מיטב הצאן והרכוש של עמלק מראה שהי' להם עדיין שייכות לקרירות של עמלק, ומה שהבינו בסוף שהם טעו בזה שנגררו אחר הבנת השכל, אינה עוד התלהבות שבאה מכח מצות ד' בלבד בחמימות הלב לקנאת ד', וממילא אין ההריגה של עכשיו, תיקון לקרירות של עמלק.

(אדאמו"ר "השבילי אורייתא" זצ"ל)

פורים

השתיה כדת אין אונס (אסתר א, ח)

איתא בילקוט שמעוני כאן (רמז תת רמח) שמנהג אנשי פרס לכפות על השתיה, אבל אחשורוש לא כפה אותם. לכך נאמר והשתיה כדת אין אונס.

ויש לעיין מדוע באמת לא כפה אותם על השתיה כמנהג המדינה.

והביאור בזה, שהמטרה האמיתית של אחשורוש במשתה שעשה היתה כדי להחטיא את ישראל במאכלות אסורות, ולכן בכוונה תחילה, ציוה שלא יכופו אותם לשתות, כדי שבכך יעברו על האיסורים ברצון, ולא באונס.

(בשבילי השחיטה סימן כב אות ד)

לפום צערא אגרא

ותאמר אסתר אם על המלך טוב ינתן גם מחר ליהודים אשר בשושן לעשות כדת היום (אסתר ט ג)

יש להבין מפני מה עלה על דעת אסתר לבקש יום נוסף רק לבני שושן, ומפני מה זכו לכך שיוכלו למחות את זכר עמלק עוד יום נוסף, הלא הגזירה "להשמיד ולהרוג את כל היהודים אשר במלכות אחשורוש" היתה בשוה על כולם.

ואפשר שהענין הוא, שכיון שתושבי שושן היו הראשונים ששמעו מהגזירה, מיד ב"ג לחודש ניסן, ואז "והעיר שושן נבוכה" (אסתר ג טו), והם גם צמו מיד באותו היום כדאיתא (מגילה טו). "ויעבור מרדכי" (אסתר ד טו) "שהעביר יום ראשון של פסח בצום", וכן כתיב (שם ד טז) "לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי", ואילו בשאר המקומות שמעו רק כאשר הגיעו הרצים.

ולפי זה יש לומר, שכיון שצער גדול הי' לבני שושן יותר מכולם, לכן הם זכו גם ליום נוסף של מלחמה ונצחון של עמלק.

(אדמו"ר "הבשבילי אורייתא" זצ"ל)

פורים שני ימים

לקים עליהם להיות עושים את יום ארבעה עשר לחדש אדר ואת יום חמשה עשר בו
(אסתר ט כא)

שונה פורים מכל החגים, שבכל חג נקבע יום אחד, ורק בחו"ל משום ספיא דיומא עושים ב' ימים, אבל פורים נקבע לכתחילה לשני תאריכים נפרדים.

אולי ירמוז בזה מש"כ: קימו וקבלו היהודים (אסתר ט כז) ובמס' שבת (פ"ה). דרשו: הדור קבלוהו בימי אחשוורוש. וכמו שבמתן תורה, לר' יוסי נקבע יום נתינת התורה ליום ו', ולדורות מקיימים החג ביום ו', והוסיף משה יום אחד מדעתו וניתנה ביום ז'.

(מי"ב מדרשא)

בשלושה דברים אדם ניכר בכוסו ובכיסו ובכעסו ואמרי לה אף בשחקו (עירובין ס"ה:).

בדרך צחות, יתכן שירמוז ליום הפורים, שאז יוכר מוהות האדם. בכוסו, כמות ואיכות שתיית יין שחייב אדם לבסומי בפוריא ואיך ייראה לאחר ששתה וכו'. בכיסו, מתנות לאביונים וצדקות וכו' ובכעסו, בשנאתו וכעסו על עמלק, והשתדלותו למחוק זכר עמלק, ואמרי לה אף בשחקו....

(מי"ב מדרשא)

מלחמה לד' בעמלק מדור דור (שמות יז טז)

כשאנו נלחמים בעמלק להכרית זכרו, נמצא שאנו עוסקים באותו מסכת כמו הרב, דאיתא בזה"ק, דחבריא כד הוו מטאן להאי פרשתא הוי חדאן. ואיתא מהרבי ר' בונם ז"ל מפשיסחא, דהוי חדי, דכאשר התלמיד לומד במסכת שלומד רבו, מתעורר בו שמחה.

ולכן ביום הפורים שאנו עוסקים במחיית זכר עמלק, שהוא המלחמה לד' מדור דור, לכן מתעורר גם בנו שמחה, ליהודים היתה אורה ושמחה וגו'.

(מי"ב מדרשא)

שם ד' מוסתר במגילה

שם המפורש מוסתר במגילה בכמה אופנים, וכמה טעמים נכתבו בספה"ק בזה. ואסתר, ע"ש שכל מעשיה היו בהסתר. ואמנם המקום שבמגילה מוזכר שם ד' ברמיזה כסדרן, הוא בראשי תיבות של המילים "יבא ה'מלך ו'המן ה'יום (אסתר ה.ד). ואכן במשתה הראשון, למרות שאסתר ניסתה לגבור על המן מכוח יפחים טמנה לו' (מגילה טו:) לא הצליחה להכניעו אז. אלא במשתה השני, שאז אמרה 'יבוא ה'מלך ו'המן א'ל וגו' המרמז לשם קודש, יותר מוסתר, ולא כ"כ בגלוי כמקודם, אז הצליחה להכניעו ולהשיע את ישראל. (מיבי מדרשא)

ומלאה הארץ דעה

כשביקרתי פעם בבית הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, זמן קצר לפני פורים, ושאלתיו כמה שאלות למעשה בעניני דיומא. בסוף אמר לי, נא, הרי לעתיד לא יצטרכו לבסומא עד דלא ידע. שהרי כתיב (ישעיהו יא ט) ומלאה הארץ דעה את ד'. (מיבי מדרשא)

עשרת בני המן בנשימה אחת

אי במס' מגילה (טו:) צריך לומר עשרת בני המן ועשרת, הכל בנשימה אחת להודיע שכלם נהרגו ונתלו כאחד, וכ"ה בשו"ע סי' תר"צ (סעיף ט"ו). יש להבין, מה המשמעות שנהרגו כאחת. בשלמא אם משמיענו שנאבדו, כן יאבדו כל אויביך ד', אבל מה לי אם מתו דקה לפני או אחרי. בערוה"ש מבאר שאע"פ שהועלו לגרדום בזה אחר זה בכל זאת יצאה נשמת כאחת, וגם בזה צ"ל מה משמיענו בכך.

ואולי י"ל משמעות הענין, כשקראנו מגילת אסתר, ועל פניו אולי יעלה בדעת הקורא שנראה כאן אוסף של הרבה אירועים שקרו בזה אחר זה, ואולי נראים כמו סדר טבעי ושמאורעות הצטרפו למגילה אחת. לכן גילו לנו חז"ל שהכל מושגח משמים עד לפרטי פרטים, לא רק כמה ומה אדם צריך לעבור, אלא גם כילוי הרשע, מושגח בהשגחה נפלאה משמים ובדיוק ברגע שנקבע משמים, כל הרשעה תכלה. ואע"פ שעשרה אנשים הועלו לגרדום בזה אחר זה, אבל נשמתם יצאה בדיוק באותו הרגע. ומידה טובה מרובה, לטב ולחיים ולשלם.

(מיבי מדרשא)

פורים על שם הפור

יש להבין מדוע נקרא שם הפורים "על שם הפור". אולי היה ראוי לקראו "מרדכי" או "אסתר".

בנוסף, מה המשמעות של "פורים" לשון רבים, שמרמז על שני גורלות. הרי היה רק גורל אחד "על שם הפור".

אי' בספה"ק, שבעצם המן כשהפיל הפור, לא היתה זאת טעות כשיצא לו מה שיצא. אלא שמעצם הטבע היה אמור כך להיות חלילה. ראה במהר"ל אור חדש ובפירוש יוסף לקח, שהמן לא טעה בענין הגורל, אלא שהקב"ה הפך הכל לטובה.

וראה בשפת אמת (תרל"א): שמה שהגורל מורה עליו הוא שהטבע צריך להיות כן. זה הפור שכשהגורל שלהם להשמיד לאבד את כל היהודים, וזה אי אפשר (קב"ה אורייתא וישראל הד), ממילא נהפך לטוב וכו'.

אי' בילקוט מעם לועז שהמן הפיל 3 קוביות להגרלה. יצא לו 3-3-1 ושמוח מפני שמרמז לו הגברת כוחו של - א' ג' ג', ולאחמ"כ הפך השי"ת את הפור. וידוע כללי הקוביה, שצד הנגדי של 1 בקוביה, הוא 6 והצד הנגדי של 3 הוא 4. ונמצא שד' הפך את הגורל ל-די'וד'.

נמצא שמה שהפיל המן הפור היה חלילה דבר ממש. וד' ברחמיו שהפך את הפור עשה בזה הצלה למעלה מדרך הטבע, וזה הוא בעצם הפור השני, שבזה ניצלנו ממות לחיים.

ומאוד יש להתבונן בנס פורים, כי בשונה מניסים אחרים שהיו לעם ישראל, שנמלטו מפורעניות, ובפורים, לא רק שניצלו מהגזירה, אלא שהיהודים קבלו את הטוב שהיה אצל האומות. כמו"ש ותשם את מרדכי על בית המן, ואסתר מולכת במקום ושתי, היהודים לא רק שניצולים מהרג האומות אלא שהיהודים הורגים בהם. ונהפוך הוא, לא רק שמתבטל הגזירה, אלא ונהפוך במלא מובן המילה, אשר "ישלמו" היהודים. והוא ענין נפלא מאוד שלא היה בכל הניסים שהיו לישראל.

ולכן אם כל המועדים נבטלים, ימי הפורים אינם נבטלים, מפני שנס פורים הוא בבחינה של לעתיד לבוא ומלאה הארץ דעה את ד'. שרצון ד' ושלטון הנהגת העולם יראה שהוא עפ"י רצון ד', אשר ישלמו היהודים ויהודי ע"ש שמודה בד'.

וכמו שמעשה הנס נעשה בתוך הטבע, היינו בחינה שכל הטבע מתגלה כנס הכי גדול שבו כל פרט בטבע מתגלה האיך שמצטרף כפסיפס ומשלים תמונה של קיום רצון ד'.

ואולי בזה נפרש דברי התפארת שלמה, שניתן להוושע ע"י קריאת המגילה, שא"י בגמ' בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליי אלא במזלא, ו"מגלה" בגי' "מזלא", גם שם במגילה נראה ומתגלה עומק כוח ד' בתוך הטבע ובתוך הנהגת העולם. ולכן בקריאת מגילה שנקראת ו"מתגלה" עכשיו יכולים להוושע.

ובעצם זה משמעות הפיוט שאנו אומרים ב"אשר הניא" פור המן נהפך לפורינו, שזה הפור - הגורל השני שד' ברחמיו הפך לנו לטובה.

וזה משמעות הפסוק שנקרא בסוף המגילה ומסכם את כל ענין הנס שהיה ב"פור" (טו כד) כי המן בן המדתא וכו' והפל פור הוא הגורל וכו' (כ"ו) על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור. והיינו, מחד, הפור שעשה המן שביטא רצון להרע לישראל חלילה, ומאידך הפור שד' הפך לנו לטב ולחיים ולשלם.